

Kerékgyártó Judit:

Szigorúbb banki nyilvánosságra hozatali követelmények – a Bázeli Bizottság felülvizsgálja sztenderdjeit

Hamarosan szigorúbb nyilvánosságra hozatali követelményekkel kell szembenéznük a bankoknak, mivel a Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság (Basel Committee of Banking Supervision - BCBS) a pénzügyi válság negatív tapasztalatai alapján úgy döntött, hogy felülvizsgálja az erre vonatkozó nemzetközi normákat. Az új sztenderdek célja a banki gyakorlat konzisztenciájának növelése, elsősorban a kockázatokra, illetve ezek mérésére és kezelésére vonatkozó információk közzététele révén, elősegítve ezzel, hogy a befektetők korán felismerjék a lényeges kockázatokat. A piaci szereplők tisztább képet kaphatnak a bankok kockázattal súlyozott eszközeiről (RWA), és azok általános tőke megfeleléséről. A követelmények szigorításának egyik kiemelt célja a minimális szabályozói tőkekövetelmények kiszámítására alkalmazott belső modellre épülő (IRB) megközelítések nagyobb átláthatóságának biztosítása.

A nyilvánosságra hozatali sztenderdek felülvizsgálata nem elsősorban a közvélemény számára közzéteendő információk körének bővülését eredményezi, sokkal inkább részletezettebb és egyértelműbb sztenderdek megfogalmazását, sablonok szélesebb körű alkalmazását, amelyek megkönnyítik az adatok hitelintézetek közötti és időbeli összehasonlítását. A Bázeli Bizottság ajánlásainak változása a későbbiekben várhatóan az EU vonatkozó jogszabályainak módosulását fogja eredményezni.

Bázeli lépések a nemzetközi pénzügyi szabályozási és felügyeleti keretek erősítéséért

A Nemzetközi Fizetések Bankja (Bank for International Settlements - BIS) keretein belül működő Bázeli Bizottság több mint negyven éve dolgozik a hitelintézetek szabályozásának és felügyeletének megerősítésén, alakítja a nemzetközi felügyeleti gyakorlat egységes normáit és egyben nemzetközi együttműködési fórumként is szolgál. Az általa meghatározott szabályozási keretek hozzájárulnak a pénzügyi stabilitás megteremtéséhez, beépülnek a tagországok és térségek, többek között az Európai Unió jogszabályrendszerébe, figyelembe véve ezek sajátosságait is. A saját jogrendszerbe való implementálás által válnak a bázeli normák kötelezővé az adott országok vagy térségek hatóságai és intézményei számára.

A 2008-ban kezdődő, hatását a mai napig éreztető pénzügyi válság tanulságai újabb jelentős lépésekre készítették a Bázeli Bizottságot. Kidolgozta a Bázel III keretegyezményt¹, mivel világossá vált többek között, hogy ennek elődje (Bázel II) nem biztosítja kellőképpen a szavatoló tőke veszteség elnyelő képességét és a hitelintézetek megfelelő likviditási szintjének fenntartását, így stressz helyzet esetén nem elégséges a bankszektor ellenálló képessége. A G20-as országok² állam- és kormányfői 2010 novemberében tartott csúcstalálkozójukon hagyták jóvá az új keretrendszert, amely célját tekintve egyrészt az egyedi intézmények szintjén, másrészt makroprudenciális szempontok figyelembevételével kívánta erősíteni a pénzügyi stabilitást. A Bázel III keretegyezmény ajánlásainak

¹ <http://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>

² <http://hu.wikipedia.org/wiki/G20>

első része már 2013. elejétől bevezetésre került, de a csomag nagy kiterjedésére tekintettel a teljes alkalmazás csak fokozatos bevezetéssel, 2019. január 1-től elvárt.

Az Európai Unióban a Bázeli II alapelveit követő irányelv, a CRD (Capital Requirements Directive), 2006 júniusában jelent meg az EU hivatalos lapjában. Ennek 2014. január 1-től hatályos utódja, a CRD IV/CRR szabályozási csomag³ pedig alapvetően a Bázeli III egyezmény előírásainak átültetését jelenti az európai uniós szabályozásba.

A nyilvánosságra hozatali követelmények szigorítása

A válságra adott bázeli válaszok sorába illeszkedik az a munka is, amelynek során a BCBS felülvizsgálja a Bázeli II. egyezmény 3. pilléréhez (piaci fegyelem) kapcsolódó nyilvánosságra hozatali követelményeket. Ezek bevezetése 2004-ben történt, majd 2009 során továbbfejlesztésre kerültek a Bázeli 2.5 részeként, főként az értékpapírosítási kitételek tekintetében. A 3. pilléres követelmények bevezetésére a piaci fegyelem erősítése céljából és abból a megfontolásból került sor, hogy az átláthatóság erősítése csökkenti az információs aszimmetriát és elősegíti a kockázatok jobb felismerését.

A befektetők és más érdekelt felek jobb tájékozottsága, valamint ebből fakadóan a pénzügyi rendszerbe vetett erősebb bizalma segít abban is, hogy a bankok finanszírozási költségei jobban tükrözzék valós kockázataikat. Ebből következik, hogy az átláthatóság növelése minden piaci szereplőnek egyaránt érdeke, amit alátámaszt az is, hogy a nemzetközi szervezeteken kívül több bank, eszközközvetítő, könyvvizsgáló és hitelminősítő intézet - egymással összefogva - is tett lépéseket ennek érdekében, többek között ajánlások⁴ kidolgozásán keresztül.

A Bázeli Bizottság mostani revíziója két fázisban történik, első körben a kockázattal súlyozott eszközökre vonatkozó eddigi követelményeket vizsgálta át alaposan, ezt követően pedig azt tanulmányozza, hogy még milyen további információk közzététele lehet szükséges a bankok kockázati profiljainak jobb összehasonlíthatósága érdekében. A BCBS továbbra is úgy gondolja, hogy a Bázeli keretrendszer 1. pillérére, azaz a hitelezési és működési kockázatok mérésére, kezelésére irányuló szabályozási rendelkezésekre vonatkozó, illetve a mögöttes kockázatok jobb megértését szolgáló közzététel hatékony eszköze a piac megfelelő informálásának, de mindenképp szükségesnek tartotta ennek újrahangolását.

A bankok tőkemegfelelésére fókuszáló nyilvánosságra hozatali elkülönül a számviteli közzétételi követelményektől, de a Bázeli Bizottság nagy hangsúlyt fektetett a kettő közötti összhang megteremtésére.

³ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/36/EU irányelve (2013. június 26.) a hitelintézetek tevékenységéhez való hozzáférésről és a hitelintézetek és befektetési vállalkozások prudenciális felügyeletéről, a 2002/87/EK irányelv módosításáról, a 2006/48/EK és a 2006/49/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről; Az Európai Parlament és a Tanács 575/2013/EU rendelete (2013. június 26.) a hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről és a 648/2012/EU rendelet módosításáról

⁴ A Financial Stability Board (FSB) által - piaci szereplők részvételével - létrehozott Enhanced Disclosure Task Force (EDTF) munkacsoport ajánlásai a banki nyilvánosságra hozatali erősítésére vonatkozóan: http://www.financialstabilityboard.org/wp-content/uploads/r_121029.pdf?page_moved=1

A Bázeli Bizottság sztenderd alkotó eljárásának szerves részét képezi az anyagok nyilvános konzultációra bocsátása, ezen ment keresztül a nyilvánosságra hozatali követelmények első körös felülvizsgálatáról készített dokumentum is 2014 júniusától október végéig. A beérkezett észrevételek figyelembe vétele után **2015. január 28-án a BCBS publikálta az első fázisban felülvizsgált, végleges követelményeket (Standards, Revised Pillar 3 disclosure requirements, January 2015)⁵, amelyek azonban, kellő felkészülési időt hagyva, csak 2016 végétől lépnek hatályba.**

A januárban kiadott sztenderdekkel lezárult felülvizsgálat után a nyilvánosságra hozatal fő témakörei alapvetően ugyanazok maradtak. Ezek nevesítve a következők: tőke, kockázati kitettségek és értékelésük (ezen belül hitelezési, piaci, működési kockázat), kereskedési könyvben nem szereplő részvények és banki könyvi kamatláb kockázat. A revízió ugyanakkor néhány információs területet is érintetlenül hagyott, így változatlan formában és tartalommal hatályosak továbbra is a javadalmazásra vonatkozó 3. pilléres közzétételi követelmények, a tőkére vonatkozó nyilvánosságra hozatal összetétele, a likviditási fedezeti mutatóra (LCR) és a Bazel III tőkeáttételi mutatóra vonatkozó közzétételi sztenderdek és a globálisan rendszerszinten jelentős bankok értékelési módszertanának és nagyobb veszteség elnyelő képességének bázeli normái. Ezek a részek eredeti formájukban a januárban módosítottakhoz viszonyítva később, 2011 és 2014 között kerültek kiadásra a Bazel III csomag elemeiként.

Mivel a nyilvánosságra hozatali követelmények felülvizsgálatának egyik fő célja az információk konzisztenciájának és összehasonlíthatóságának javítása, ezért az új sztenderdeket tartalmazó dokumentum összehangolt sablonokat vezet be. Ezek kialakítói azonban azt sem hagyták figyelmen kívül, hogy egyensúly legyen a „kötelezően” alkalmazandó táblák és a megfelelő rugalmasság biztosítása között, így a vezetők kellőképpen kifejthessék a bankjuk speciális kockázati profiljával összefüggő megjegyzéseiket.

A 3. pilléres közzétételi követelmények és implementációjuk alapelvei

Az átdolgozott sztenderdek, amelyek felülírják, illetve kiegészítik a Bázeli Bizottság által korábban kiadott normákat, a nemzetközileg aktív bankokra vonatkoznak a legmagasabb konszolidációs szinten. Bár a BCBS ösztönzi az alapelvek korai nemzeti átültetését, az új elvárásoknak megfelelő első 3. pilléres banki jelentések közzététele csak a 2016. év végi pénzügyi beszámolóval egyidejűleg, de attól elkülönült formában elvárt.

Míg a nyilvánosságra hozatali sztenderdek előző változatainak indoklásai inkább csak utaltak a követendő célokra, az új, piaci fegyelem erősítését szolgáló átdolgozott keret már világosan lefekteti azt az öt fő alapelvet, amelyekre a követelmények épülnek. Ezek az érthetőség, az átfogó jelleg, a jelentős információk közvetítése, a bankok közötti összehasonlíthatóság és az időbeli konzisztencia. A közzétételen keresztül az érdekelt piaci szereplőknek meg kell ismerniük a bankok leglényegesebb jelenlegi és várható kockázatait, valamint ezek kezelését. A lényegtelen információk közlését azonban kerülni kell, az elavultakat pedig el kell távolítani a megjelenítő felületről. A

⁵ <http://www.bis.org/bcbs/publ/d309.pdf>

nyilvánosságra hozott információknak biztosítaniuk kell azt is, hogy a felhasználók a bankok minden jelentős üzletágára vonatkozóan követni tudják a kockázati profil változásának trendjét.

A nyilvánosságra hozatali jelentésekben közölt információkra minimum ugyanolyan belső ellenőrzési és felülvizsgálati eljárásokat kell majd alkalmazni, mint a pénzügyi beszámolók esetében, de az előbbiekre nem vonatkozik külső könyvvizsgáló általi auditálási kötelezettség.⁶ A bankoknak tehát megfelelő, az igazgatóság által jóváhagyott belső politikákkal kell rendelkezniük erre vonatkozóan is, amelyek fő elemeinek leírását, vagy elérhetőségét csatolni kell az éves jelentéshez. Ezen kívül felsővezetői szinten, írott formában kell igazolni azt, hogy ez a politika valóban alkalmazásra került a nyilvánosságra hozatali követelmények teljesítése során. Abban az esetben, ha a közzététel túl sokat elárulna egy bank pozíciójáról, illetve tulajdonosi érdekeket sértene, vagy a bizalmas kezelés alapelveit sértené, a specifikus információ helyett a hitelintézet általánosabb információkat is közölhet, megfelelő indoklás mellett. A közlendő információk részletezettsége az érintett bank tevékenységének összetettsége függvényében, az arányossági elv figyelembe vételével is változhat.

Az illetékes felügyeleti hatóság által megállapított ideig a bankoknak vagy a felügyelőknek a honlapjukon található archívumban meg kell őrizniük a korábbi időszakokra vonatkozó 3. pilléres jelentéseket.

A nyilvánosságra hozatali követelmények teljesítése részben kötött formátumú, részben rugalmasabb táblák, sablonok alkalmazásával történhet. Egyes esetekben a bank maga választhatja ki a sajátosságainak leginkább megfelelő formát, de mindig tekintettel kell lennie az összehasonlíthatóság elvére. Az új bázeli normarendszer rugalmasan kezeli azt is, ha egyes 3. pilléres sablonok nem a közzétételi jelentések keretein belül, hanem más – szintén nyilvánosságra hozott - dokumentumhoz kapcsolva jelennek meg, ilyenkor azonban az előbbinek részletes és pontos utalást (signposting) kell tartalmaznia a publikáció tényleges helyére. A megjelentetés továbbá kizárólag másik olyan jelentésben történhet (pl. a bank éves beszámolója), amelyre ugyanolyan, vagy még erősebb megbízhatósági követelmények vonatkoznak, mint a 3. pilléres nyilvánosságra hozatalra.

A sztenderdek által meghatározott követelményeken felül a **bankok önkéntesen kibővíthetik a közzétett információk körét**, amennyiben a jobb érthetőség érdekében ezt fontosnak tartják. Azonban ebben az esetben, valamint az elvárt kvalitatív kiegészítések esetében is teljesülnie kell a fent említett öt alapelvnek.

A változatlanul hagyott működési kockázatra és banki könyvi kamatláb kockázatra vonatkozó táblák kivételével bármelyik információs témakör sablonjait kiválaszthatjuk annak bemutatására, hogy hogyan váltak ezek részletezettebbé és egyben sztenderdizáltabbá elődeikhez képest. Összehasonlítva például a piaci kockázati információkra vonatkozó követelményeket, szembevetve, hogy míg a Bazel II. két egyszerűbb táblát tartalmazott aszerint, hogy az adott bank a sztenderdizált, vagy a belső modell alapú megközelítést (IMA) követte a tőkekövetelmény meghatározásához, a Bazel III-ban a piaci kockázathoz tartozó táblák és sablonok száma hat, kiegészítve a pontos célokkal, az alkalmazásukra vonatkozó feltételekkel és a kapcsolódó definíciókkal.

Példa:

A sztenderdizált megközelítést alkalmazóktól bekért kvantitatív információkat az alábbiak szerint kellett, illetve kell közzétenni a Bázeli sztenderdek két változata alapján:

Bázel II – Piaci kockázat: sztenderdizált megközelítést alkalmazó bankok közzététele

Kvantitatív információk	b)	Tőkekövetelmények a következőkre: - kamatláb-kockázat - részvény pozíciókockázat - devizakockázat - árupiaci kockázat
--------------------------------	----	---

Bázel III – Piaci kockázat a sztenderdizált megközelítés szerint

		Kockázattal súlyozott eszközök (RWA)
	„Outright” (nem opcionális) termékek	
1	kamatláb-kockázat (általános és specifikus)	
2	részvény pozíciókockázat (általános és specifikus)	
3	devizakockázat	
4	árupiaci kockázat	
	Opciók	
5	„Simplified” (egyszerűsített) megközelítés	
6	„Delta-plus” megközelítés	
7	„Scenario” megközelítés	
8	Értékpapírosítás	
9	Összesen	

Ezt a két relatíve egyszerű táblát megnézve is látható a fent említett célok érvényesülése.

A *Bázel II-es* csak általánosságban határozza meg, hogy a négy fajta piaci kockázathoz tartozó tőkekövetelményekről kell információt közzétenni. Ez oda vezetett, hogy a bankok különböző struktúrákban, többször a szöveges információk közé illesztve, és nem is azonos adatok megadásával (pl. kereskedési könyvi piaci kockázatok tőkekövetelménye, vagy kockázattalított érték – VAR) teljesítették a követelményt.

A *felülvizsgált változatot* pontosabban meghatározott, többszörösen megbontott adatokkal kell kitölteni. Ez utóbbi tábla egyrészt külön információkat kér az „outright” és az opciós termékekre, valamint az értékpapírosítási pozíciókkal összefüggő piaci kockázatra, másrészt az opciók esetében az szavatolótőke-követelmények meghatározására használt megközelítés szerint is meg kell bontani az adatokat. A legmagasabb konszolidációs szinten, amire a nyilvánosságra hozatali követelmények vonatkoznak, az intézmények kombinálhatják a táblában szereplő háromféle megközelítést (egydi szinten csak az utóbbi kettő kombinálható).¹ Amellett, hogy a bankoknak a második tábla szerint már egységes adatmegbontást kell alkalmazniuk, a sztenderdizálást mutatja az is, hogy tőkekövetelményre vonatkozó információ helyett konkrétan a kockázattal súlyozott eszközállományt kell közzétenni.

A Bázeli Bizottság nyilvánosságra hozatali sztenderdjeinek 2015 januárjában publikált változata részletesen tartalmazza a követelmények teljesítéséhez alkalmazandó - kötött vagy rugalmas formátumú – 40 sablont és táblát, valamint **meghatározza az ezekre vonatkozó közzétételi gyakoriságot**. Leggyakrabban, azaz negyedévente, a következő témakörökre vonatkozó információkat tartalmazó sablonokat kell közzétenni: a kockázattal súlyozott eszközök áttekintése kitétség- és megközelítés-típusonként, a belső modell alapú megközelítések szerint számított kockázattal súlyozott kitétség értékek változásai. A legtöbb közzétételt félévenként kell teljesíteni, ezek között egyaránt szerepel hitel-, partner- és piaci kockázatokra, valamint értékpapírosításra vonatkozó nyilvánosságra hozatal. Az éves gyakoriságú követelmények leginkább általánosabb, magyarázó, kvalitatív, illetve kiegészítő információkra vonatkoznak.

EU szintű és tagállami hatások

A tagállamokban kötelezően alkalmazandó jelenlegi EU szintű banki és bankfelügyeleti nyilvánosságra hozatali jogszabályokat és sztenderdeket a CRDIV/CRR szabályozási csomag, valamint az Európai Bankhatóság (European Banking Authority, EBA) által kidolgozott végrehajtási technikai sztenderdeken alapuló 650/2014/EU Bizottsági Rendelet⁷ tartalmazza. Ezek előírásai alapján az EU-ban is napirenden van a nyilvánosságra hozandó információk körének bővülése, de egyelőre nem az 1., hanem inkább a 2. pillér, vagyis a felügyeleti felülvizsgálati eljárás, ezen belül többek között a megállapított többlet tőkekövetelmény vonatkozásában. Bár a többlettőke előírások nyilvánosságra hozatala továbbra sem jogszabályban előírt kötelezettsége a bankoknak, a CRR alapján 2014. január 1-től a felügyeleti hatóságok kötelezővé tehetik számukra. Ezen kívül a hitelintézeti tőkekövetelményekre vonatkozó EU Rendelet a felügyeleti felülvizsgálati eljárással kapcsolatos „önkéntes” közzétételre ösztönözheti az intézményeket azáltal, hogy alapelveként fogalmazza meg az előírásokon túlmenő információk nyilvánosságra hozatalát, amennyiben ez szükséges ahhoz, hogy a piaci szereplők pontos és átfogó képet kapjanak ezek kockázati profiljáról.

A kötelező szabályokon és sztenderdeken kívül az EBA a CRR-ben foglalt felhatalmazás alapján egy iránymutatást is kiadott az információk kezelésére és a közzétételek gyakoriságára vonatkozóan⁸, amely ugyan nem kötelező jellegű a tagállamok számára, de a megfelelés hiányát, vagy részlegességét meg kell indokolniuk.

A fenti szabályok és irányelvek alapvetően a BCBS Bázeli III keretegyezményére épülnek, ami előrevetíti, hogy az utóbbi normákban bekövetkezett és várható változtatások alapján az EU-s szabályrendszert is felül kell vizsgálni, beépítve a bankrendszer kockázatainak nagyobb átláthatóságát, és így a pénzügyi stabilitás erősítését szolgáló nyilvánosságra hozatalra vonatkozó módosításokat.

A pénzügyi válság kapcsán a bankrendszerbe vetett bizalom helyreállítása és a kockázatok időben történő felismerésének erősítése napjainkban különösen nagy hangsúlyt kap. A megfelelő - a bizalmasság és a versenysemlegesség elvét betartó - transzparencia pozitív hatást gyakorol a banki ügyfelek, a hitelintézeti értékpapírokba befektetők és más érdekelt piaci szereplők tájékozottságára, bizalmára és megalapozottabb döntéshozatalra tesz lehetővé számukra. A felügyeleti szervek azonban semmiképp nem veszíthetik el éberségüket. Egyrészt a közzétett információk előírásoknak való megfelelését éppúgy vizsgálni kell, mint a felügyeleti hatósághoz benyújtandó jelentések tartalma esetében, másrészt figyelemfelhívó közleményekkel kell tudatosítani az érintett szereplőkben az új nyilvánosságra hozatali követelményeket, illetve az ebből adódó tájékoztatói lehetőséget.

„Szerkesztett formában megjelent a vg.hu oldalon 2015. június 8-án.”

⁷ A Bizottság 650/2014/EU végrehajtási rendelete (2014. június 4.) az illetékes hatóságok által a 2013/36/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek megfelelően nyilvánosságra hozandó információk formátuma, szerkezete, tartalma és éves nyilvánosságra hozatali időpontja tekintetében végrehajtás-technikai standardok megállapításáról

⁸ EBA Iránymutatások a lényegességről, a tulajdoni jogokról, a bizalmasságról és a nyilvánosságra hozatal gyakoriságáról a CRR 432. cikkely (1) és (2) bekezdése és 433. cikkelye alapján